

Demokratia- ja julkisoikeusosasto

Lausunto

6.9.2021

Työ- ja elinkeinoministeriö
kirjaamo@tem.fi

Oikeusministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Yleistä

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikossa mainitussa asiassa. Esitysluonnoksessa ehdotetaan lain 4 §:n 1 momenttiin säännöstä, joka koskee poikkeuksia työntekijän henkilötietojen keräämistä koskevasta suostumusedellytyksestä. Työntekijän henkilötietojen keräämiselle muualta kuin häneltä itseltään ei olisi hankittava työntekijän suostumusta silloin, kun työnantaja kerää työntekijän henkilötietoja työsuhteen aikana työnantajalle laissa säädettyjen oikeuksien tai velvollisuuksien toteuttamista varten. Suostumusta ei edellytettäisi myöskään silloin, kun henkilötietojen käsittelystä säädetään erikseen muualla lainsäädännössä. Muissa tilanteissa suostumusta kuitenkin edelleen edellytettäisiin silloin, kun työnantaja kerää henkilötietoja muualta kuin työntekijältä itseltään. Lakiehdotus on siten merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Esityksen tavoitteena on sääntelyn selkeyttäminen ja sen muuttaminen vastaamaan paremmin EU:n yleistä tietosuojaa-asetusta (jäljempänä tietosuojaa-asetus).

Oikeusministeriö on arvioinut esitysluonnosta erityisesti tietosuojaa-asetuksen ja sen kansallisen liikkumavaran osalta. Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

Oikeusministeriö pitää myönteisenä, että tulkinnaltaan epäselvää sääntelyä selkeytetään, ja sääntelyä muutetaan vastaamaan paremmin tietosuojaa-asetusta. Esitysluonnoksessa on tehty hyvin selkoa tietosuojaa-asetuksen vaatimuksista ja sen kansallisesta liikkumavarasta. Esitysluonnoksessa on tehty myös hyvin selkoa ns. whistleblowing-kanavissa tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä suhteessa työntekijän antamaan suostumukseen.

Postiosoite Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Suostumus käsittelyn suoja- tai käsittelyn oikeusperusteena

Esitysluonnoksen muissa toteuttamisvaihtoehdoissa (s. 16) todetaan, että keskeisenä toteuttamisvaihtoehtona on arvioitu työntekijän henkilötietojen keräämiseen liittyvän suostumusta koskevan edellytyksen poistamista laista kokonaan. Sääntelyn soveltaminen voisi tällöin olla helpommin yhteensovittavissa tietosuoja-asetuksen kanssa. Ehdotetun suostumusta koskevan sääntelyn on kuitenkin arvioitu olevan mahdollinen tietosuoja-asetuksen 88 artiklaan sisältyvän kansallisen liikkumavaran nojalla.

Ehdotetun 4 §:n 1 momentin säännöskohtaisten perustelujen (s. 22) mukaan henkilötietojen keräämisen rinnakkaisena käsittelyperusteena olisi pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa työntekijän suostumus, vaikka henkilötietojen muu käsittely perustuisi johonkin toiseen 6 artiklassa säädettyyn käsittelyperusteeseen. Edelleen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 22) todetaan, että laissa säädettäisiin tarkemmin niistä tilanteista, joissa henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena on tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta.

Säätämisyjärjestysperustelujen mukaan (s. 25) suostumus ehdotetaan säilytettäväksi edellytyksenä yksittäiselle henkilötietojen käsittelytoimelle eli keräämiselle silloin, kun henkilötietoja kerätään muualta kuin rekisteröidyltä itseltään. Samalla suostumus olisi tarkoitettu työntekijän suojaksi erityisenä käsittelyn suoja- tai käsittelyn oikeusperusteena. Edelleen säätämisyjärjestysperusteluissa todetaan, että henkilötietojen jatkokäsittelylle on oltava tietosuoja-asetuksen mukainen käsittelyn oikeusperuste. Suostumus olisi tarkoitettu työntekijän suojaksi erityisenä käsittelyn suoja- tai käsittelyn oikeusperusteena.

Oikeusministeriö toteaa, että tietosuoja-asetuksen kansallinen liikkumavara pohjautuu keskeisiltä osin 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtiin, eli tilanteisiin, joissa henkilötietojen käsittely perustuu rekisterinpitäjän lakisääteiseen tehtävään (c alakohta) tai jos se on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi (e alakohta). Tietosuoja-asetus ei jätä kansallista liikkumavaraa suostumusperusteiselle käsittelylle (a alakohta).

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 20/2020 vp, kts. myös StVM 17/2020 vp, s. 3–4) katsonut, että mikäli --- lakiehdotuksen mukaisessa käsittelyssä ei tietosuoja-asetuksen mukaan ole kyse suostumukseen perustuvasta käsittelystä eikä 7 artikla tule sovellettavaksi, on lakiehdotuksen sääntelyä --- täydennettävä tietosuoja-asetuksen suoja- tai käsittelyn oikeusperusteiden sääntelylle sallimissa puitteissa tältä osin suostumusta koskevalla täsmällisellä sääntelyllä, johon sisältyvät säännökset suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta sekä suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustuvuuden varmistamisesta. Sääntelyssä on myös varmistettava suostumuksen perustuminen riittävään tietoon myös eri käyttötarkoitusten ja esimerkiksi tietojen luovutusten suhteen.

Oikeusministeriö toteaa, että henkilötietojen kerääminen on tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua käsittelyä. Jotta henkilötietojen käsittely olisi mahdollista, rekisterinpitäjällä tulee olla oikeusperuste käsitellä henkilötietoja ja tämän tulee käydä selkeästi ilmi esityksestä. Vaikka esityksessä on sinänsä hyvin tuotu esille yleisellä tasolla tietosuoja-asetuksen sääntelyliikkumavaraa, esityksestä jää epäselväksi ja perusteluiltaan puutteelliseksi, miten tätä sääntelyliikkumavaraa on tarkemmin tarkoitettu käyttäessä tässä esityksessä. Esitysluonnoksen perusteella jää epäselväksi, missä tilanteissa suostumus olisi suoja- tai käsittelyn oikeusperuste, josta säädettäisiin ehdotetussa laissa ja missä tilanteissa työnantajan suorittama käsittely voisi perustua muihin käsittelyperusteisiin, kuten

suostumukseen, suoraan tietosuoja-asetuksen perusteella, josta ei säädettäisi nyt ehdotetussa säännöksessä. Jos käsittely perustuisi suostumukseen, sovellettavaksi tulisi suoraan myös tietosuoja-asetuksen 7 artiklassa säädetyt suostumuksen edellytykset. On myös epäselvää, mitä esityksessä tarkoitetaan henkilötietojen jatkokäsittelyllä.

Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että sääntelyn kohderyhmän tulee kyetä ilman vaikeuksia soveltamaan säännöksiä (ks. esim. PeVL 60/2014 vp, s. 3/I). Valiokunta on korostanut myös, että sääntelyn selkeyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskytkentäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa (ks. esim. PeVL 51/2016 vp, s. 5, PeVL 45/2016 vp, s. 3).

Oikeusministeriö viittaa perustuslakivaliokunnan edellä kuvattuun lausuntokäytäntöön ja toteaa, että työnantajien ja työntekijöiden tulisi kyetä ymmärtämään, missä tilanteissa suostumus toimisi käsittelyn oikeusperusteena suoraan tietosuoja-asetuksen nojalla ja missä tilanteissa se olisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan perustuvan käsittelyn täydentävä suoja toimi. Asialla on vaikutusta muun muassa rekisteröidyn oikeuksiin ja siihen, mitä sääntelyä suostumuksen edellytyksiin sovellettaisiin.

Lopuksi

Jatkovalmistelussa ehdotettua esitystä tulisi täsmentää ja täydentää henkilötietojen käsittelyn oikeusperustan ja tämän perusteluiden osalta. Erityisesti tulisi tarkastella suostumuksen soveltuvuutta henkilötietojen keräämisen perusteeksi rinnakkaisena käsittelyperusteena sekä työnantajan suorittaman käsittelyn perustumista suoraan tietosuoja-asetukseen.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Johanna Suurpää

Erityisasiantuntija

Petteri Jartti

Jakelu Työ- ja elinkeinoministeriö

Tiedoksi Kansliapäällikkö Pekka Timonen
Lainsäädäntöjohtaja Susanna Siitonen
Ministerin erityisavustaja Jade Malmi